

A templom és az iskola között mintegy ötszáz méternyi távolságot kellett megtenni naponta. Ez a párszáz méter volt évekig reggeli átalakulásaim színtere.

Abban az időben – a hatvanas évek elején járunk – fél hét és hét órakor voltak szentmisék a „kerettemplomban”. Akkoriban nem tudtam, ma már sejtem, miért is imádhattam olyan kitartóan ministrálni. Nem parancsra tettem, nem küldtek, nem volt kötelező, sőt... Valamitől mégis úgy éreztem, mindkét szentmisén asszisztálnom kell a szertartáson, vinni a könyvet, rázni a csengőt, tölteni a misebort, tartani a tálcát szentáldozáskor. Szerettem, természetesnek tűnt. Mint ahogy az is, mikor a hét órai istentisztelet után, útban az iskolába annak a néhány száz méternek a megtétele közben, zsebemből előhúztam a kisdobos-üttörő nyakkendőt, s egy laza mozdulattal a nyakam köré kanyarintottam.

Így éltünk. Nem éreztem, nem is sejtettem a helyzet abszurditását. Tudat alatt, ösztönösen, egyedi módon elevenítettem meg az „*Add meg a császárnak ami, a császáré, és Istennek, ami az Istené*” – példabeszéd tanítását. Később – talán mert a Kossuthot felújították – átmenetileg a Bottyán János utcai iskolába jártunk. Megnövekedett a távolság templom és iskola között. Már rég végeztem a nyakkendőkötéssel, s még mindig nem értem az iskolába.

A Bottyán közben már csodálatról, tiszteletről árulkodó szemekkel néztem a Franka tekintélyt sugárzó falaira, s mint belső monológot igyekeztem szavakba foglalni, miért lenne jó, ha én is ide járhatnék gimnáziumba, csak ide, sehová máshová. Beszélgetve kértem a jó Istent, lehessen ez a titokzatos, nagyra becsült hely az én következő iskolám. Talán ekkor kezdett kialakulni az a reflex, ami a mai napig éltem bennem az Istennel való beszélgetés szükségét.

Sok előadásban, sok színházban nagyon sok szerepet játszottam. Voltak zajos sikereim, csendes bukásaim. Kaptam egekig dicsőítő és sárba döngölő kritikákat, de olyan igaz, felemelő, köszönő sorokat, melyeket a *Hegedűs a háztetőn* című előadásban Tevje szerepének megformálásáért, talán soha. Külön kiemelték az Istennel való beszélgetések őszinte, igaz, mélyen átélt, s ettől a nézők számára is megélhető hangjait. Mit tagadjam, jól estek az ilyen szavak. Azt csak én tudtam, hogy negyven évvel korábban reggelente, iskolába menet, ott a Bottyán közben kezdődtek azok a beszélgetések a fentiekkel.

Szándékaim megfogalmazása Isten felé meghallgatásra talált. 1965-ben az esztergomi Temesvári Pelbárt Gimnázium tanulója lettem. Kezdetét vette az a négy év, amely szellemi, lelki fejlődésem pilléreit megalapozta, s ezeken a lépcsőfokokon ma is szilárdan lépkedhetek. Persze a dolgok sokkal bonyolultabbak, esetenként kevésbé egyértelműek, mint ahogy egy visszaemlékezés szavaiból tükröződnek. Drága szüleim, akiknek fontos volt fiuk előmenetele, keserű érzéssel vették tudomásul, hogy néhány évig a fizetésemelési, jutalmazási listákon nem szerepelt a nevük. Az okokat firtató kérdésre hümmögő ejnye-ejnye volt csak a válasz, s a visszakérdezés: „*Biztos jó helyre jár az a gyerek? Egyházi iskolába? Ti tudjátok...*”

A gimnáziumi évek kezdetén kicsit féltem, szorongtam, talán túl nagy volt az áhítat az iskola iránt. Géza atya volt a prefektusunk. Az ő szókimondása, keménysége, néha nyersnek tűnő megnyilvánulásai ott élnek az én mai reagálásaimban is. Nézsán laktak a rokonai. Már érettségi után egyszer megkért, vigyem el látogatóba kocsival. Vácra komppal mentünk át a Dunán. Már a folyó közepén jártunk, mikor egyszer csak megbökött, és egy szürke épületre mutatott, majd ezt mondta: „*Ott nyaraltam hat évig.*” Az épület ma is áll, talán a színe más, úgy hívják: Váci Fegyház és Börtön. A nyolcvanas évek vége felé többször utazott Kárpátaljára, s ilyenkor vagy odafelé, vagy visszafelé jövet Debrecenben aludt. Ebédre mindig meghívtam rendszerint az *Aranybikába*. Sokat beszélgettünk múltról, jelenről, szemmel láthatóan büszke volt rá, hogy tanítványa az ország második legnagyobb színházának vezető színésze.

„*Olyan vagy fiacskám, mint a derecskei kecske!*” – ilyen szavakkal értékelte Sándor atya matematikaórán mutatott „fényes szereplésemet”. Nagyon szigorú volt (hála Istennek!). Már kezdtünk kételkedni abban, hogy lehet-e ötösrre felelni Sándor atyánál. Nagy ritkán, egy két embernek lehetett. Nekem sosem, négyes volt a legjobb. Talán egy kicsivel többet kellett volna törődni a számokkal.

Nem voltam az a „gyerekkorától színész akart lenni” típus. Bizonyítja az is, hogy az első egyetem, ahová jártam, a Műszaki Egyetem volt. Egyetemista koromban értettem meg, hogy Sándor atya négyes osztályzata máshol ötöst ér. Mégis éreztem, nem igazán vagyok jó helyen, mást kellene csinálnom. Jelentkeztem a színészet tanulmányozására. Sikerült, s egy ideig két helyen tanultam és dolgoztam is, mert a pénz... – hát igen, az a legkevesebb. De aztán nem ment. Választani kellett, s én

a színészetet választottam, s a műszakin halasztottam. Ezt később igen érdekesen magyarázta egy magát riporternek kiadó provokátor, de erről majd később. Mikor a Csokonai Színház leszerződött, egy idő után zavart, hogy lóg a levegőben az egyetemi halasztás, így aztán vettem egy nagy lendületet s befejeztem műszaki tanulmányaimat az Ybl Miklós Főiskolán Debrecenben, s lettem építész üzemmérnök. Sándor atyának bizonyítottam, nem mindig derecskei az a kecske.

Professzor alkatú, félve szeretett tanárunk, Lukács atya érezte hivatásának, hogy minket a magyar és világirodalomban otthonosan mozgó polgárokká neveljen. Emberi tartást, szellemi magatartást közvetített, s mutatott példát következetességből, igényességből. Legendások voltak memoriterkövetelményei; akkor zúgolódtunk ellene, ma köszönetet mondok érte. Lukács atya, az akkori ferences gimnázium szellemisége is kellett ahhoz, hogy bár egyre fontosabb, emblematikus szerepet játszottam a Csokonai Színházban, ahogy befejeztem az építész tanulmányokat, jelentkeztem a Kossuth Lajos Egyetem néprajz szakára, amit el is végeztem. Nem bántam meg, hiszen sok mindent másként értékel az ember, ha a látcsőbe, melyen a világot elemzi, a színházművészet mellé az építészet és a néprajztudomány lencséje is kerül.

Ahogy telt az idő, egyre több feladat, eredmény, díjak, siker és kudarc ért. Japánban egy fesztivál fődíját hoztuk el, Berlinben le akartak szerződteni egy ottani színházhoz, az év színésze díj, legjobb alakítás, nívódíjak, főszerepek sora színházban, tévéjáték főszerep, hazai és külföldi rendezések töltötték ki ezeket az éveket. Pörgött az élet, ahogy mondják. Aztán egy volán melletti elbóbiskolás mindent megtorpantott. Véletlen, sorsszerű, érthetetlen – talán mind egyszerre. Béka és az úthenger este. De mit is mondott Géza atya, mit követelt Sándor atya, mit közvetített Lukács atya, mi is az a ferences szellemiség? Ha nem is találod meg azonnal, de keresd a választ! Keresni kell a választ! Ne add fel! Diákkoromban nem igazán értettem a lelkigyakorlatok, meditációk szükségességét. A ferenceseknél egy tanévben többször tartottunk lelkigyakorlatot. Éreztem itt többről van szó, mint hogy két napig nincs tanítás. Magam sem hittem volna, hogy évek múlva ezek a gyakorlatok életem, szakmai életem részévé válnak. A mai napig, mikor készülök egy szerepre, s eljön az a stádium, mikor már tudom a szövegem, tudom, mit szeretnék kifejezni, tudom a partnerek szövegeit is, lelkigyakorlat mintájára elmékedést, meditációt tartok, s ilyenkor mintegy kívülről látva lepörgetem magamban a teljes előadást. Nagyon hasznos.

Mondják, a ferencesek milyen összetartóak, mennyire segítik egymást, számíthatnak egymásra. Valóban így van. De azért én tapasztaltam egy-két kivételt is, talán azért, hogy meg legyen erősítve az a bizonyos szabály. Volt olyan idő, mikor segítség helyett ártott nekem az a ferences iskolatárs, mégis ha találkozunk, úgy érzem, nincs bennem harag, ellenszenv. Mosolyt viszek magammal, mosolyát azoknak, akik a madaraknak is prédikáltak. Így vagyok azzal a provokátor ál-riporterrel is, aki az érdekei vagy valakik elvárásai szerint hamisította meg a beszélgetést – amit csak ezért a célért kezdeményezett –, hogy az én egyetemi halasztásom mögött valami ördögi cselekmény áll.

Lassan húsz éve vezetem az Esztergomi Várszínházat, jelentős szerepeket játszom a Soproni Petőfi Színházban, a Komáromi Jókai Színházban, sokat szinkronizálok, s két filmben is forgattam ebben az évben. A Frankával ma is élő a kapcsolat. Köszönet, hála és tisztelet János atyának, a mindig segítőkész Kedves Ilonának, s mindazoknak, akik sokat tesznek azért, hogy az öregdiákok is érezzék, kezüket a Franka nem engedi el.

Géza atya, Sándor atya, Lukács tanár úr (atya), tanáraink tanításait, intelmeit, a sohasem feladni akarást, és tudásban, teljesítményben, emberségben, hitben, szeretetben a legtöbbre törekvést, a ferences szellemiséget azt hiszem, lányaimnak is sikerült átadnom. Esztike a Debreceni Egyetem hallgatója, évfolyamának legjobb tanulója. Julia lányom, aki diplomás díszlet- és jelmeztervező, a napokban az X-Faktor tehetségkutató versenyében már a döntőben énekel. Ahogy a *Játssz még* című számot énekelte, megkönnyeztem. Érződött előadásában a nem feladni, hinni magamban, másokban, istenben, emberben, mosolyt vinni, s prédikálni a madaraknak is.

*Horányi László 1969/B
színművész
igazgató/művészeti vezető
Esztergomi Várszínház*